

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙНИХ ТА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА МОДУЛЯМИ І ТЕМАМИ

Модуль 1 Психологія політики та влади

Тема 1.1. Політична психологія та психологія політики

Становлення закордонної політичної психології. Сучасний стан політичної психології та її перспективи. Російська політична психологія. Політична психологія: місце в системі наук, предмет і завдання. Політична психологія та психологія політики. Теоретико-методологічні та прикладні основи політичної психології. Співвідношення політики, психології та моралі.

План лекцій_ (4 год):

1. Політична психологія: місце в системі наук, предмет і завдання. Політична психологія та психологія політики.
2. Теоретико-методологічні та прикладні основи політичної психології.
3. Співвідношення політики, психології та моралі.

План семінарського заняття (2 год):

1. Політична психологія: виникнення і розвиток.
2. Політична психологія в системі наук, предмет та понятійний апарат. Політична психологія та психологія політики.
3. Методи політико-психологічних досліджень.
4. Співвідношення політики, психології та моралі.

Запитання для самодіагностики:

1. Обґрунтуйте умови оптимального співвідношення політики, психології й моралі в реальному правовому просторі.
2. Охарактеризуйте джерела, місце, статус і перспективи політичної психології.
3. Розкрийте мету, завдання та функції політичної психології й умови їх продуктивного виконання.
4. Визначите основні характеристики об'єкта, предмета й методів політичної психології.
5. Розкрийте теоретико-методологічні й прикладні основи політичної психології.
6. Дайте характеристику основних шкіл і концепцій сучасної політичної психології.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гозман Л. Я. Психология в политике - от объяснения к воздействию // Вопросы психологии, 1992. - № 1.
2. Гозман Л. Я., Шестопап Е. Б. Политическая психология. - Ростов-н/Д. : Феникс, 1996.
3. Дилигенский Г. Г. Социально-политическая психология. - М., 1996.
4. Иванов В. Политическая психология. - М., 1990.
5. Назаретян А. П. Политическая психология : предмет, концептуальные основания, задачи // Общественные науки и современность. 1998. - № 1. - С. 154-162.
6. Одайник В. Психология политики. - СПб. : «Ювента», 1996.
7. Олышанский Д. В. Основы политической психологии. - Екатеринбург : Деловая книга, 2001. - 496 с.
8. Политическая психология : Учебное пособие для вузов / Под общ. ред. А. А. Деркача, В. И. Жукова, Л. Г. Лаптева. - М. : Академический Проект, Екатеринбург : Деловая книга, 2003. - 858 с.
9. Человек, политика, психология (материалы «круглого стола») // Вопросы философии. - 1995. - № 4. - С. 3-23.
10. Шестопап Е. Б. Очерки политической психологии. - М., 1990.
11. Шестопап Е. Б. Политическая психология : Учебник для вузов. - М. : ИНФРА-М, 2002. - 448 с.

Тема 1.2. Політична культура як синтез політичної свідомості, менталітету і поведінки

Політична культура: сутність поняття, історія походження, структура та типи. Політична свідомість: визначення, зміст, міждисциплінарна сутність. Масова, групова, індивідуальна політична свідомість. Політичний менталітет. Політична поведінка: сутність поняття, концепції, форми. Мотивація політичної поведінки. Політичні установки та стереотипи.

План лекції (4 год):

1. Політична культура: сутність поняття, структура та типи.
2. Свідомість і політична система. Політичний менталітет.
3. Політичні моделі (форми) політичної поведінки. Мотивація політичної поведінки.
4. Політичні установки та стереотипи.

План семінарського заняття (2 год):

1. Політична культура : сутність поняття, історія походження, структура та типи.
2. Політична свідомість: визначення, зміст, міждисциплінарна сутність.
3. Масова, групова, індивідуальна політична свідомість.
4. Політичний менталітет.
5. Політична поведінка: сутність поняття, концепції, форми. Мотивація політичної поведінки.
6. Політичні установки та стереотипи.

Запитання для самодіагностики:

1. Дайте визначення терміну «політична культура», вкажіть її основні складові.
2. Охарактеризуйте масову політичну свідомість - структуру, тенденції розвитку, а також можливості впливу на неї.
3. Дайте визначення політичного менталітету та поведінки.
4. Визначте умови ефективного політичного впливу на феномени неструктурованого соціального середовища - еліту, натовп, деструктивні утворення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев С. С. Политическое сознание и политическое поведение // Социально-политический журнал, 1992. - № 8.
2. Баталов Э. Я. Политическая культура : понятие и феномен // Политика : проблемы теории и практики. - Вып. VII. 4.2, 1996.
3. Гозман Л. Я. Психология в политике - от объяснения к воздействию // Вопросы психологии, 1992. - № 1.
4. Гозман Л. Я., Шестопал Е. Б. Политическая психология. - Ростов-н/Д. : Феникс, 1996.
5. Дилигенский Г. Г. Социально-политическая психология. - М., 1996.
6. Лісовий В. С. Поняття політичної культури. Політична культура українців // Феномен української культури : методологічні засади осмислення. - К., 1996.
7. Одайник В. Психология политики. - СПб. : «Ювента», 1996.
8. Ольшанский Д. В. Основы политической психологии. - Екатеринбург : Деловая книга, 2001. - 496 с.
9. Политическая психология : Учебное пособие для вузов / Под общ. ред. А. А. Деркача, В. И. Жукова, Л. Г. Лаптева. - М. : Академический Проект, Екатеринбург : Деловая книга, 2003. - 858 с.

10. Политология / Сост. и ред. Н. И. Сазонов. - Харьков, 2002.
11. Политология / За ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка. - К., 2001.
12. Политология / За ред. О. І. Семківа. - Львів : Світ, 1994.
13. Шестопап Е. Б. Политическая психология : Учебник для вузов. - М. : ИНФРА-М, 2002. - 448 с.

Тема 1.3. Психологічні аспекти генези, продукування і реалізації владних повноважень політичною елітою

Політична еліта: сутність поняття, причини появи та існування. Класифікація сучасних політичних еліт, критерії елітності. Психологічні теорії політичних еліт (Г. Джильберт і Б. Скіннер, З. Фрейд та Е. Еріксон, Е. Фромм та Г. Лассуелл). Взаємодія еліти з масою. Проблема легітимності та оновлення політичних еліт.

План лекції (2 год):

1. Політична еліта: сутність поняття, причини появи та існування. Класифікація сучасних політичних еліт.
2. Психологічні теорії політичних еліт. Взаємодія еліти з масою.

План семінарського заняття (2 год):

1. Політична еліта: визначення, причини появи та існування. Класифікація сучасних політичних еліт, критерії елітності.
2. Психологічні теорії політичних еліт (Г. Джильберт і Б. Скіннер, З. Фрейд та Е. Еріксон, Е. Фромм та Г. Лассуелл). Взаємодія еліти з масою.
3. Проблема легітимності та оновлення політичних еліт.

Запитання для самодіагностики:

1. Розкрийте сутність поняття «політична еліта», причини появи та існування.
2. Розкрийте класифікацію сучасних політичних еліт.
3. Визначте психологічні теорії політичних еліт.
4. Вкажіть на зв'язок еліти з масою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гозман Л. Я. Психология в политике - от объяснения к воздействию // Вопросы психологии, 1992. - № 1.
2. Гозман Л. Я., Шестопап Е. Б. Политическая психология. - Ростов-н/Д. : Феникс, 1996.
3. Дилигенский Г. Г. Социально-политическая психология. - М., 1996.

4. Кухта Б., Теплоухова Н. Політичні еліти і лідерство. - Л., 1995.
5. Одайник В. Психологія політики. - СПб. : «Ювента», 1996.
6. Ольшанский Д. В. Основы политической психологии. - Екатеринбург : Деловая книга, 2001. - 496 с.
7. Политическая психология : Учебное пособие для вузов / Под общ. ред. А. А. Деркача, В. И. Жукова, Л. Г. Лаптева. - М. : Академический Проект, Екатеринбург : Деловая книга, 2003. - 858 с.
8. Райгородский Д. Я. Психология и психоанализ власти. Т. 1. Хрестоматия. - Самара : Издательский Дом «Бахрах», 1999. - 608 с.
9. Райгородский Д. Я. Психология и психоанализ власти. Т. 2. Хрестоматия. - Самара : Издательский Дом «Бахрах», 1999. - 576 с.
10. Шестопал Е. Б. Политическая психология : Учебник для вузов. - М. : ИНФРА-М, 2002. - 448 с.

Тема 1.4. Психологічні характеристики політичної активності.

Політична діяльність: сутність, структура, функції. Теоретична та практична політична діяльність. Політичне лідерство: визначення, основні теорії. Психологія політичного лідерства. Масова стихійна поведінка, основні соціально-психологічні школи: німецька психологія народів (М. Лазарус, Г. Штейнталь, В. Вундт); франко-італійська психологія мас (Г. Лебон, Г. Тард, В. Парето, Ш. Сігеле); російські науковці: М. Г. Михайловський (суб'єктивна соціологія), В. М. Бехтерев (колективна рефлексологія), А. Л. Чижевський (геліопсихологія). Свобода і плюралізм, насилля та диктатура як детермінанти політичної активності.

План лекцій. (4 год):

1. Політична діяльність: сутність, структура, функції.
2. Психологія політичного лідерства.
3. Масова стихійна поведінка.
4. Свобода і плюралізм, насилля та диктатура як детермінанти політичної активності.

План семінарського заняття (2 год):

1. Політична діяльність: сутність, структура, функції. Теоретична та практична політична діяльність.
2. Політичне лідерство: визначення, основні теорії. Психологія політичного лідерства.
3. Масова стихійна поведінка, основні соціально-психологічні школи:

- німецька психологія народів (М. Лазарус, Г. Штейнталь, В. Вундт);
  - франко-італійська психологія мас (Г. Лебон, Г. Тард, В. Парето, Ш. Сігеле);
  - російські науковці: М. Г. Михайловський (суб'єктивна соціологія), В. М. Бехтерев (колективна рефлексологія), А. Л. Чижевський (геліопсихологія).
4. Психологічні характеристики сутності політичного насилля: різновиди, форми, функції.

Запитання для самодіагностики:

1. Розкрийте психологічні закономірності, механізми й умови політичної активності мас у суспільстві.
2. Охарактеризуйте основні психологічні сторони політичних процесів.
3. Дайте характеристику мотивації політичної влади.
4. У чому виявляється психологічний фактор у свідомості, культурі й технологіях політичних дій.
5. Вкажіть на соціально-психологічні основи, умови продуктивної діяльності та лідерства у сфері політики.
6. Визначте психологічні ознаки політичної боротьби й насильства.
7. Обґрунтуйте зміст і методику застосування критеріїв, показників та рівнів ефективності політичного лідерства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адорно Т. Типы и синдромы. Методологический подход : Главы из книги «Авторитарная личность» // Социологические исследования. - 1993.
2. Арендт Х. Массы и тоталитаризм // Вопросы социологии. - 1992.
3. Арон Р. Демократия и тоталитаризм. - М., 1993.
4. Блондель Ж. Политическое лидерство. Путь к всеобъемлющему анализу. - М., 1992.
5. Гозман Л. Я. Психология в политике - от объяснения к воздействию // Вопросы психологии, 1992. - № 1.
6. Гозман Л. Я., Шестопал Е. Б. Политическая психология. - Ростов-н/Д. : Феникс, 1996.
7. Гусейнов А. А. Понятия насилия и ненасилия // Вопросы философии, 1994. - № 6.
8. Дилигенский Г. Г. Социально-политическая психология. - М., 1996.

9. Залысин И. Ю. Политическое насилие в системе власти // Социально-политический журнал, 1995. - № 3.
10. Лебон Г. Психология народов и масс. - СПб. : Макет, 1995.
11. Московичи С. Век толп. - М., 1996.
12. Одайник В. Психология политики. - СПб. : «Ювента», 1996.
13. Ольшанский Д. В. Основы политической психологии. - Екатеринбург : Деловая книга, 2001. - 496 с.
14. Политическая психология : Учебное пособие для вузов / Под общ. ред. А. А. Деркача, В. И. Жукова, Л. Г. Лаптева. - М. : Академический Проект, Екатеринбург : Деловая книга, 2003. - 858 с.
15. Райгородский Д. Я. Психология и психоанализ власти. Т. 1. Хрестоматия. - Самара : Издательский Дом «Бахрах», 1999. - 608 с.
16. Райгородский Д. Я. Психология и психоанализ власти. Т. 2. Хрестоматия. - Самара : Издательский Дом «Бахрах», 1999. - 576 с.
17. Фромм Э. Бегство от свободы. М., 1990.
18. Хорни К. Невроз и личностный рост. - СПб., 1997.
19. Шестопал Е. Б. Политическая психология : Учебник для вузов. - М. : ИНФРА-М, 2002. - 448 с.

Тема 1.5. Політична влада.

Психологія політичної влади: генеза та основні види прояву. Людина і влада: психологічний вимір, мотивація політичної влади. Психологічні ознаки легітимності влади, види легітимності. Суверенітет влади. Делігитимність. Фактори делігитимації влади.

План лекцій (4 год) :

1. Психологія політичної влади: генеза та основні види прояву.
2. Психологічні ознаки легітимності влади.

План семінарського заняття (2 год):

1. Психологія політичної влади: концепції та основні види прояву.
2. Людина і влада: психологічний вимір, мотивація політичної влади.
3. Психологічні ознаки легітимності влади, види легітимності. Суверенітет влади.
4. Делігитимність. Фактори делігитимації влади.

Запитання для самодіагностики:

1. Дайте визначення та характеристику терміну «політична влада».
2. Визначте генезу та основні види прояву психології політичної влади.
3. Визначте та проаналізуйте психологічні ознаки легітимності влади.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авторханов А. Технология власти. - М., 1992.
2. Гозман Л. Я. Психология в политике - от объяснения к воздействию // Вопросы психологии, 1992. - № 1.
3. Гозман Л. Я., Шестопап Е. Б. Политическая психология. - Ростов-н/Д. : Феникс, 1996.
4. Дилигенский Г. Г. Социально-политическая психология. - М., 1996.
5. Канетти Э. Масса и власть. - М., 1997.
6. Крамник В. В. Социально-психологический механизм политической власти. - Л., 1991.
7. Одайник В. Психология политики. - СПб. : «Ювента», 1996.
8. Ольшанский Д. В. Основы политической психологии. - Екатеринбург : Деловая книга, 2001. - 496 с.
9. Политическая психология : Учебное пособие для вузов / Под общ. ред. А. А. Деркача, В. И. Жукова, Л. Г. Лаптева. - М. : Академический Проект, Екатеринбург : Деловая книга, 2003. - 858 с.
10. Райгородский Д. Я. Психология и психоанализ власти. Т. 1. Хрестоматия. - Самара : Издательский Дом «Бахрах», 1999. - 608 с.
11. Райгородский Д. Я. Психология и психоанализ власти. Т. 2. Хрестоматия. - Самара : Издательский Дом «Бахрах», 1999. - 576 с.
12. Шестопап Е. Б. Политическая психология : Учебник для вузов. - М. : ИНФРА-М, 2002. - 448 с.

Тема 1.6. Психологічні ознаки суб'єктів політики.

Соціально-політичний статус особистості. Соціально-психологічний статус особистості. Показники соціально-політичного статусу особистості та їх залежність від політичного режиму. Імідж, психологічні моделі політичного іміджу (трипромінева американська модель, чотирихпромінева, трипромінева модель типу «особистість-діяльність-відносини», багатофакторна модель). Психотехнології створення ефективного політичного іміджу. Авторитет суб'єктів політичної діяльності: сутність, види.

План лекції (2 год):

1. Соціально-політичний статус особистості.
2. Імідж, психологічні моделі політичного іміджу (трипромінева американська модель, чотирихпромінева, трипромінева модель типу «особистість-діяльність-відносини», багатофакторна модель).
3. Психотехнології створення ефективного політичного іміджу.
4. Авторитет суб'єктів політичної діяльності: сутність, види.

План семінарського заняття (2 год):

1. Соціальний статус особистості:
  - соціально-економічний;
  - соціально-культурний;
  - соціально-політичний.
2. Соціально-психологічний статус особистості, його вплив на соціально-політичний статус особистості.
3. Показники соціально-політичного статусу особистості та їх залежність від політичного режиму.
4. Імідж і авторитет суб'єктів політичної діяльності.

Запитання для самодіагностики:

1. Дайте визначення соціально-політичному статусу особистості.
2. Розкрийте сутність поняття «імідж», «політичний імідж».
3. Розкрийте сутність психологічних моделей політичного іміджу.
4. Окресліть психотехнології створення ефективного політичного іміджу.
5. Що означає «авторитет суб'єктів політичної діяльності»? Які є види даного авторитету?

ЛІТЕРАТУРА

1. Гозман Л. Я. Психология в политике - от объяснения к воздействию // Вопросы психологии, 1992. - № 1.
2. Гозман Л. Я., Шестопап Е. Б. Политическая психология. - Ростов-н/Д. : Феникс, 1996.
3. Дилигенский Г. Г. Социально-политическая психология. - М., 1996.
4. Егорова Е., Шестопап Е. Имидж власти и политиков // Диалог. - 1992. - № 15-18.
5. Одайник В. Психология политики. - СПб. : «Ювента», 1996.
6. Ольшанский Д. В. Основы политической психологии. - Екатеринбург : Деловая книга, 2001. - 496 с.
7. Политическая психология : Учебное пособие для вузов / Под общ. ред. А. А. Деркача, В. И. Жукова, Л. Г. Лаптева. - М. : Академический Проект, Екатеринбург : Деловая книга, 2003. - 858 с.
8. Почепцов Г. Проблемы мас-медиа // Політична думка. - 1994. - № 1.
9. Почепцов Г. Теорія комунікації. - К., 1996.
10. Хорни К. Невроз и личностный рост. - СПб., 1997.
11. Шестопап Е. Б. Восприятие образов власти : политико-психологический анализ // Политические исследования, 1995. - № 4.
12. Шестопап Е. Б. Политическая психология : Учебник для вузов. - М. : ИНФРА-М, 2002. - 448 с.

Тема 1.7. Політичні комунікації та їх психотехнологічне забезпечення.

Технології продуктивних політичних комунікацій. Політична реклама як інтегративна агітаційно-пропагандистська технологія: визначення, цілі, структура, етапи створення. Психологічні характеристики політичної маніпуляції. Інформаційно-психологічна безпека у політичних відносинах.

План лекції (4 год):

1. Технології продуктивних політичних комунікацій.
2. Політична реклама як інтегративна агітаційно-пропагандистська технологія.
3. Психологічні характеристики політичної маніпуляції.
4. Інформаційно-психологічна безпека у політичних відносинах.

План семінарського заняття (2 год):

1. Технології продуктивних політичних комунікацій.
2. Політична реклама як інтегративна агітаційно-пропагандистська технологія: визначення, цілі, структура, етапи створення.
3. Психологічні характеристики політичної маніпуляції.
4. Інформаційно-психологічна безпека у політичних відносинах.

Запитання для самодіагностики:

1. Визначте основні технології продуктивних політичних комунікацій.
2. Політична реклама як інтегративна агітаційно-пропагандистська технологія. Розкрийте її сутність.
3. Визначте та проаналізуйте психологічні характеристики політичної маніпуляції.
4. Які фактори визначають схильність людини підпасти під вплив психологічних маніпуляцій?
5. Інформаційно-психологічна безпека у політичних відносинах, її сутність, технології захисту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артемьев М. А. Психологическое воздействие в политической рекламе // Психология сегодня. - М., 1996.
2. Выдрин Д. И. Технология популизма // Диалог. - 1990. - № 3.
3. Гозман Л. Я. Психология в политике - от объяснения к воздействию // Вопросы психологии, 1992. - № 1.
4. Гозман Л. Я., Шестопал Е. Б. Политическая психология. - Ростов-н/Д. : Феникс, 1996.

5. Дилигенский Г. Г. Социально-политическая психология. - М., 1996.
6. Кара-Мурза С. Манипуляция сознанием.- М. : Алгоритм, 2000.
7. Королько В. Основы публік релейшнз. - К., 1997.
8. Одайник В. Психология политики. - СПб. : «Ювента»,1996.
9. Ольшанский Д. В. Основы политической психологии. - Екатеринбург : Деловая книга, 2001. - 496 с.
10. Политическая психология : Учебное пособие для вузов / Под общ. ред. А.А.Деркача, В. И. Жукова, Л. Г. Лаптева. - М. : Академический Проект, Екатеринбург : Деловая книга, 2003. - 858 с.
11. Почепцов Г. Проблемы мас-медіа // Політична думка. - 1994. - № 1.
12. Почепцов Г. Теорія комунікації. - К., 1996.
13. Почепцов Г. Г. Как становятся президентами. Избирательные технологии двадцатого столетия. - Киев, 1999.
14. Почепцов Г. Г. Паблік рилейшнз для професіоналов. - М. - Киев, 1999.
15. Почепцов Г. Г. Психологические войны. - М. : Рефлбук-Киев : Ваклер, 2000.
16. Шестопап Е. Б. Политическая психология : Учебник для вузов. - М. : ИНФРА-М, 2002. - 448 с.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З КУРСУ «ПСИХОЛОГІЯ ПОЛІТИКИ ТА ВЛАДИ»

Самостійна робота над навчальним матеріалом є індивідуальним видом підготовчої роботи до лекцій, семінарів, передбачає виконання практичних завдань та контрольних робіт і здійснюється відповідно до навчального плану, навчальної і робочої програм з курсу. Сприяє формуванню у студентів навичок аналітичної роботи та вміння на практиці реалізовувати отримані знання.

Мета самостійної роботи:

- забезпечення фундаментальної загальноосвітньої та практичної підготовки студентів;
- засвоєння методів самостійного вивчення навчального матеріалу, поглиблене вивчення основних розділів курсу;
- підвищення ефективності навчального процесу за допомогою організації позааудиторного навчання відповідно до особистих здібностей кожного студента;
- формування навички самостійної роботи з першоджерелами і довідковою літературою;
- оволодіння культурою розумової праці, вмінням орієнтуватися у потоці наукової інформації, розвиток незалежності мислення, формування власного погляду на питання, що вивчаються.

Самостійна робота студентів починається після вступної лекції, на якій викладач дає основні рекомендації щодо методики самостійного опанування курсом «Проблема формування правової держави та громадянського суспільства в Україні».

Робота з літературою.

Студентові варто працювати одночасно з декількома навчальними посібниками для розуміння матеріалу і структуризації знань. Для поглибленого вивчення питань курсу необхідно опрацювати першоджерела і додаткову літературу. У списку рекомендованої літератури з кожної теми курсу подано монографії і статті вітчизняних і закордонних вчених і політологів, але при підготовці не обов'язково обмежуватись цим списком.

Перш ніж розпочинати вивчення монографії чи статті, рекомендується ознайомитись з відповідним розділом підручника, щоб мати загальне уявлення про проблему, що досліджується. Працюючи з монографією, найбільш цікаві факти, судження й висновки доцільно занотувати, обов'язково посилаючись на автора. Якщо в науковій літературі зустрілась незрозуміла дефініція, обов'язково треба звернутися до відповідних словників чи довідників.

Основні форми самостійної роботи:

- робота з підручниками, посібниками та науковою літературою;
- самостійне вивчення окремих тем і питань до семінарських занять на основі навчальної, монографічної літератури, документів, матеріалів, періодичних видань;
- підготовка до домашньої контрольної роботи;
- підготовка до індивідуальних занять з викладачем;
- підготовка до іспиту.

Основними формами контролю самостійної роботи студентів є:

- усне опитування на семінарських заняттях;
- письмові контрольні роботи;
- співбесіди на індивідуальних заняттях;
- перевірка персональних опорних конспектів.

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗА ТЕМАМИ ЛЕКЦІЙ

Модуль 1. Психологія політики та влади

Тема 1.1. Політична психологія та психологія політики.

1. Становлення закордонної політичної психології.
2. Сучасний стан політичної психології та її перспективи.
3. Російська політична психологія.
4. Політична психологія: поняття, об'єкт, предмет, завдання
5. Політична психологія в системі наук.
6. **Зв'язок та відмінності між політичною психологією та психологією політики.**
7. Категоріальний апарат політичної психології.
8. Теоретико-методологічні засади політичної психології.
9. Політика як процес. Політика як система цінностей. Політика як діяльність.

Тема 1.2. Політична культура як синтез політичної свідомості, менталітету і поведінки.

1. Політична культура: сутність, типи, структура, рівні.
2. **Політична свідомість та особливості її прояву за тоталітарної, авторитарної, пост-авторитарної та демократичної політичної системи.**
3. Політичний менталітет як елемент політичної культури.
4. Політичні моделі політичної поведінки.
5. Інстинкти, навички та розумні дії як форми політичної поведінки.

6. Мотивація політичної поведінки.
7. Аналіз та корекція політичної поведінки.

Тема 1.3. Психологічні аспекти генези, продукування і реалізації владних повноважень політичною елітою.

1. Класифікація сучасних політичних еліт.
2. Політична еліта, контреліта, квазіеліта: сутність, ресурси, характеристики, умови існування за різних політичних систем.
3. Психологічні теорії політичних еліт.
4. Гільдійний та антрепренерський принципи оновлення політичних еліт.
5. **Політична еліта в сучасній Україні.**
6. Проблема легітимності політичних еліт.

Тема 1.4. Психологічні характеристики політичної активності.

1. Політична діяльність: сутність, структура, функції.
2. **Я-концепція політичного лідера.**
3. Психологічний стрес у політичних лідерів та адаптація до нього.
4. Масова стихійна поведінка. Засоби управління (маніпуляції) поведінкою натовпу.
5. Маніпуляція свідомістю в демократичному та тоталітарному суспільствах.
6. Психологічні ознаки диктатури як форми політичного насилля.
7. Варіанти реагування людини на життя в умовах тоталітарної диктатури.
8. Чутки як психологічне явище та засіб політичної боротьби.

Тема 1.5. Політична влада.

1. Психологія політичної влади : генеза та основні види прояву.
2. **Влада та деформація особистості.**
3. Легітимність - необхідна умова стабільності та ефективності влади.
4. Авторитарна особистість (ставлення до влади) у працях Е. Фромма, В. Райха та Т. Адорно.

Тема 1.6. Психологічні ознаки суб'єктів політики.

1. Статус особистості в політичній системі суспільства.
2. **Соціально-психологічний статус особистості як механізм реалізації статусів, їх інтеграції та успішної реалізації.**
3. Соціально-політична престижність особистості як суб'єктивна сторона статусу?
4. Умови формування політичного іміджу.

5. Стереотипний характер іміджу політика.
6. Найважливіші риси (характеристики) іміджу для сприйняття політика лідером.
7. Ефективний політичний імідж.
8. Авторитет суб'єктів політичної діяльності.

Тема 1.7. Політичні комунікації та їх психотехнологічне забезпечення.

1. Стилiстичні засоби підсилення емоційно-психологічного впливу.
2. Політична реклама як інтегративна агітаційно-пропагандистська технологія.
3. Унікальна політична пропозиція (УПП) у політичній рекламі та її компоненти.
4. Психологічний вплив у політичній рекламі: сутність, функції, компоненти.
5. Технології НЛП у політичних комунікаціях.
6. Психологічні характеристики політичної маніпуляції.
7. **Носії основних джерел інформаційно-психологічного впливу на людину.**
8. Інформаційно-психологічна безпека особистості у політичних відносинах.
9. Форми захисту від інформаційно-психологічного маніпулятивного впливу.

* **Примітка** : За виділеними у кожній темі питаннями обов'язково скласти конспект.

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗА ТЕМАМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Модуль 1. Психологія політики та влади

ТЕМАТИКА ДОПОВІДЕЙ ЗА ТЕМОЮ:

Тема 1.1. Політична психологія та психологія політики

1. Становлення зарубіжної політичної психології.
2. Сучасний стан політичної психології.
3. Політична психологія кінця ХІХ - поч. ХХ ст.: східний вектор.
4. Перспективи політичної психології у ХХІ ст.
5. Політична психологія та психологія політики: схожість та відмінності.

6. Співвідношення політичної психології та політології.
7. Теоретико-методологічні засади політичної психології.

Тема 1.2. Політична культура як синтез політичної свідомості, менталітету і поведінки

1. Політична культура як основа політичної діяльності.
2. Суб'єкти і основні характеристики політичної культури.
3. Динамічність та інерційність політичної культури.
4. Взаємозв'язок типів політичної свідомості з типами влади.
5. Мотиваційні та пізнавальні компоненти політичної свідомості.
6. Буденні та теоретико-ідеологізовані форми політичної свідомості.
7. «Кризовий» та «докризовий» менталітет.
8. Інстинкти, навички, осмислені дії як форми політичної поведінки.
9. Політичний стереотип: структура, механізм дії.

Тема 1.3. Психологічні аспекти генези, продукування і реалізації владних повноважень політичною елітою

1. Менталітет політичної еліти.
2. Політична еліта в сучасній Україні.
3. Діапазон ставлення маси до еліти.
4. Гільдійний та антрепренерський принципи оновлення політичних еліт.
5. Політична еліта, економічна, військова, профспілкова, еліта мас-медіа, академічна.

Тема 1.4. Психологічні характеристики політичної активності

1. Політична діяльність: наукові підходи.
2. Суб'єкти політичної діяльності.
3. Суб'єктивні та об'єктивні фактори, що впливають на політичну діяльність.
4. Ефективність політичної діяльності.
5. Лідерство та керівництво - відмінність понять.
6. Я-концепція політичного лідера.
7. Отримання інформації про політичні об'єкти - одна з найважливіших характеристик лідера.
8. Психологічний стрес у політичних лідерів та адаптація до нього.
9. Масова поведінка та масова свідомість.
10. Стихійна поведінка як масова реакція людей на політичну кризу та нестабільність.
11. Психологічні реакції на диктатуру.

Тема 1.5. Політична влада

1. Психологія влади - А. Адлер «Наука жити».
2. Психологія влади - Е. Фромм «Втеча від свободи».
3. Прагнення до влади - К. Хорні «Невротична особистість нашого часу».
4. Зов влади - К. Хорні «Невроз та особистісне зростання».
5. Влада як самоцінність.
6. Мотивація політичної влади: підходи.
7. Психологія влади : Е. Еріксон «Дитинство та суспільство» - психологія Гітлера.
8. Психологія влади : Д. Ранкур-Лаферрієр «Психіка Сталіна» - психологія Сталіна.
9. Психологія влади : К. Юнг - діагностика диктаторів (В. Одайник «Психологія політики»).

Тема 1.6. Психологічні ознаки суб'єктів політики

1. Специфіка та структура соціального статусу особистості.
2. Соціально-психологічний статус особистості як механізм реалізації статусів, їх інтеграції та успішної реалізації.
3. Соціально-політична орієнтація особистості.
4. Соціально-політичний престиж особистості.
5. Ціннісно-орієнтований та інструментальний («службистський») типи залучення особистості у політику.
6. Реакції індивіда на деформацію соціально-політичного статусу (соціальний страх, апатія, конформізм, активне протистояння державі).
7. Соціально-політична позиція індивіда у політичній системі суспільства.
8. Імідж - реальність уявного світу.
9. Імідж лідера як відображення соціальних очікувань.
10. Стереотипний характер іміджу політика.
11. Ефективний політичний імідж.
12. Які фактори впливають на формування ефективного іміджу політика?
13. Вплив ЗМІ на імідж політика.
14. Психологічні моделі політичного іміджу.
15. Психотехнології створення ефективного політичного іміджу.
16. Посадовий та особистісний авторитет політика.

Тема 1.7. Політичні комунікації та їх психотехнологічне забезпечення

1. Мовні засоби контакту з аудиторією.
2. Стилiстичні засоби підсилення емоційно-психологічного впливу.
3. Невербальні засоби впливу на аудиторію.

4. Імідж політичного діяча та телевізійні кліпи про нього під час виборчої кампанії.
5. Політична реклама як система політичних комунікацій.
6. Чим відрізняється політична реклама від політичної пропаганди чи агітації?
7. Суб'єкт, об'єкт, предмет, засоби, зв'язки політичної реклами.
8. Етапи створення політичної реклами.
9. Унікальна політична пропозиція (УПП) у політичній рекламі та її компоненти.
10. Загальні психологічні вимоги до політичної реклами.
11. Образ лідера у політичній рекламі.
12. Психологічний вплив у політичній рекламі: сутність, функції, компоненти.
13. Технології НЛП у політичних комунікаціях.
14. Антиреклама, свідкова чи стверджуюча політична реклама.
15. Інформаційний вплив на психіку людини.
16. Інформаційно-психологічна безпека особистості у політичних відносинах.
17. Сутність таємного впливу.
18. Психологічна та інформаційна війна.
19. Інформаційно-психологічні операції.
20. Форми захисту від інформаційно-психологічного маніпулятивного впливу.

САМОСТІЙНА РОБОТА ДЛЯ ОТРИМАННЯ ДОДАТКОВИХ БАЛІВ

Модуль 1. Психологія політики та влади

Тема 1.1. Політична психологія та психологія політики

1. Зробіть порівняльне дослідження у вигляді таблиці по зростаючій етапи становлення та розвитку політичної психології західного та східного напрямків.
2. Складіть схему категоріального апарату політичної психології як її специфічні категорії, так і дотичні категорії, які вона використовує з інших наук.
3. Складіть таблицю, де має бути визначено сутність поняття політичної психології (погляди різних дослідників), її об'єкт, предмет та завдання.

4. Складіть схему, визначивши рівні та методи політичної психології.
5. Обґрунтуйте умови оптимального співвідношення політики, психології та моралі в реальному правовому просторі.
6. Дослідіть психологічний феномен у політичному процесі, обираючи новини з газети чи з програми телевізійних новин. Спробуйте самостійно проаналізувати, що в поточних політичних подіях обумовлено об'єктивними політичними чи економічними законами, а що - результат зусиль конкретних людей чи партій.

Тема 1.2. Політична культура як синтез політичної свідомості, менталітету і поведінки

- Складіть схему основних компонентів (складових) політичної культури.
- Складіть таблицю : типи політичної свідомості та їх характеристика.
- Складіть таблицю з мотивації політичної поведінки: мотиви, їх коротка характеристика.

Тема 1.3. Психологічні аспекти генези, продукування і реалізації владних повноважень політичною елітою

- Систематизуйте наявні підходи до класифікації політичної еліти за конкретними критеріями у формі схеми: типи політичних еліт ^ критерії типологізації.
- Визначте ресурси та функції владної політичної еліти.
- Складіть таблицю: гільдійний та антрепренерський принципи оновлення політичних еліт.
- Складіть таблицю. Політична еліта та контреліта: сутність, ресурси, характеристики, умови існування за різних політичних систем.

Тема 1.4. Психологічні характеристики політичної активності

1. Виокремити компоненти політичного лідерства за працею Ж. Блонделя «Політичне лідерство».
2. Анотація на статтю Д. Фельдмана «Лідер в ситуації політичного конфлікту» (// Вопросы философии. - 1998. - № 7).
3. Анотація на статтю А. І. Кравченка «Макіавеллі: технологія ефективного лідерства» (// Социс. - 1993. - № 6).
4. Розкрийте основні соціальні, психологічні, політичні та філософські аспекти поведінки та ролі мас у функціонуванні суспільства в праці Г. Лебона «Психологія мас».

5. Розкрийте основні соціальні, психологічні, політичні та філософські аспекти поведінки та ролі мас у функціонуванні суспільства в праці Х. Ортега-і-Гассета «Повстання мас».
6. З. Фрейд «Психологія мас і аналіз Я» : роль вождя у формуванні маси та процес ототожнення великою групою людей свого Я з образом лідера.
7. Проблема функціонування влади та поведінка мас у праці Е. Канетті «Маса і влада».
8. Визначте психологічні фактори, які призводять до появи чуток, паніки та агресії.
9. Модель авторитарної особистості Т. Адорно як приклад концепції противників диктатури.

Тема 1.5. Політична влада

1. Анотація на роботу Е. Фромма «Втеча від свободи».
2. Виокремити елементи влади за працею Е. Канетті «Маса і влада».
3. Опрацювати роботу С. Московічі «Машина, що творить богів»: проблема влади, як джерела відносин між людьми.
4. М. Вебер: різновиди легітимності.
5. Концепція Д. Істона щодо типів легітимності.

Тема 1.6. Психологічні ознаки суб'єктів політики

1. Анотація на статтю Ф. Гринстайна «Особистість та політика» (// Социально-политические науки. - 1991. - № 10).
2. Компоненти соціально-політичного статусу особистості.
3. Встановіть залежність характеристик соціально-політичного статусу особистості від типу суспільства та політичної системи.
4. Захист, забезпечення та обмеження державою соціально-політичного статусу особистості.
5. Визначіть залежність іміджу лідера від соціальних очікувань.
6. Віднайдіть найбільш поширені стереотипи щодо політичних лідерів в українському суспільстві. Охарактеризуйте їх.
7. На прикладі вітчизняних ЗМІ (телебачення (новини, ток-шоу, інтерв'ю та ін.) чи преса) прослікуйте приховані чи явні технології їх впливу (маніпулювання) на імідж конкретних політичних лідерів.
8. Зробіть таблицю: психологічні моделі політичного іміджу.

Тема 1.7. Політичні комунікації та їх психотехнологічне забезпечення

1. Імідж політичного діяча та телевізійні кліпи про нього під час виборчої кампанії. На прикладі української передвиборчої кампанії

охарактеризуйте телевізійні кліпи кандидатів. До якого виду телевізійних кліпів вони відносяться: ідентифікаційні, аргументаційні, негативні, ударні?

2. Віднайдіть унікальну політичну пропозицію (УПП) у політичній рекламі кандидатів.
3. Національні образи-символи у політичній рекламі.
4. Які форми захисту від інформаційно-психологічного мані пулятивного впливу Ви використовуєте?
5. Проаналізуйте ефективність 16 методів політичної боротьби, розроблених А. М. Зімічевим (Психология политической борьбы. - СПб., 1993)